

Derleyen MARIE-CARMEN SMYRNELIS
İzmir 1830-1930
Unutulmuş Bir Kent mi?

Fransa Kültür Bakanlığı'nın katkılarıyla yayımlanmıştır.

Smyrne, la ville oubliée? 1830-1930

Mémoires d'un grand port ottoman

© 2006 Éditions Autrement

İletişim Yayınları 1328 • Tarih Dizisi 49

ISBN-13: 978-975-05-0608-6

© 2008 İletişim Yayıncılık A.Ş. / I. BASIM

1-4. Baskı 2008-2020, İstanbul

5. Baskı 2024, İstanbul

EDITÖR Can Belge

KAPAK Suat Aysu

KAPAK FOTOĞRAFI İzmir, 9 Eylül 1933 (Foto Resne)

UYGULAMA Hüsnü Abbas - Nurgül Şimşek

DÜZELTİ Cem Tüzün

BASKI Ayhan Matbaası · SERTİFİKA NO. 44871

Mahmutbey Mahallesi, 2622. Sokak, No: 6/31 Bağcılar 34218 İstanbul

Tel: 212.445 32 38 • Faks: 212.445 05 63

CILT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 45003

Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,

Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 40387

Cumhuriyet Caddesi, No. 36, Daire 3, Seyhan Apartmanı,

Harbiye Mahallesi, Elmadağ, Şişli 34367 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

Derleyen
MARIE-CARMEN SMYRNELIS

İzmir
1830-1930
Unutulmuş Bir Kent mi?
Bir Osmanlı Limanından Hatıralar

Smyrne, la ville oubliée? 1830-1930
Mémoires d'un grand port ottoman

ÇEVİREN Işık Ergüden

İÇİNDEKİLER

ÖNDEYİŞ: TARİHİNİ ARAYAN ŞEHİR

MARIE-CARMEN SMYRNELIS..... 9

BİRİNCİ BÖLÜM

TİCARET VE DENİZ YOLLARININ KAVŞAĞI SMYRNA: BİR LIMAN ŞEHİRİNİN DOĞUŞU

ULUSLARARASI ÖNEM TAŞIYAN BİR AKDENİZ LİMANININ GELİŞİMİ: SMYRNA (1700-1914)

ELENA FRANGAKIS-SYRETT..... 27

İKİNCİ BÖLÜM

SMYRNA, ÇOĞUL BİR ŞEHİR: ORTAK YAŞAMLAR

BİLİNMEYEN BİR CEMAATİN PORTRESİ: MÜSLÜMANLAR

Fikret Yılmaz'la Söyleşi

CHRISTOPH NEUMANN – IŞIK TAMDOĞAN..... 61

YUNAN SMYRNA'SI: CEMAATLERDEN TARİHİN PANTHEON'UNA

VANGELIS KECHRIOTIS..... 73

ERMENİLER: KÜÇÜK BİR CEMAATİN DİNAMİZMİ

ANAHIDE TER MINASSIAN..... 91

BİR FOTOĞRAFA BAKARKEN: 1900 YILINDA SMYRNA'DA BİR YAHUDİ AİLESİ	
HENRI NAHUM.....	107

LEVANTENLER, AVRUPALILAR VE KİMLİK OYUNLARI	
OLIVER JENS SCHMITT.....	123

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

“ŞARK'IN KÜÇÜK PARIS'i”: MODERNLİKLER VE KOZMOPOLİTİZM

MODERN BİR AKDENİZ METROPOLÜNE DOĞRU	
CÂNÂ BİSEL.....	143

SANAT VE EĞLENCE KAVŞAĞI	
BASMA ZEROUALI.....	161

BAYRAMLAR VE TÖREN ALAYLARI: 19. YÜZYILIN İKİNCİ YARISINDA RİTÜEL VE POLİTİKA	
SİBEL ZANDI-SAYEK.....	183

DEKORUN ARKA YÜZÜ	
MARIE-CARMEN SMYRNELIS.....	197

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KOPMALAR

SAVAŞTAN YUNAN İDARESİNE: KOZMOPOLİT SMYRNA'NIN SONU	
EVANGELIA ACHLADI.....	211

YANGIN, BİR YAŞAM MODELİNİN SONU	
MARIE-CARMEN SMYRNELIS.....	229

BİR ŞEHİR KÜLLERİNDEN YENİDEN DOĞUYOR: CUMHURİYET SMYRNA'SININ KURULUŞU	
CÂNÂ BİSEL.....	239

SONDEYİŞ: “ŞEHİR SENİN PEŞİNİ BIRAKMAYACAK”	
ALP YÜCEL KAYA.....	257

<i>KRONOLOJİK CETVEL</i>	273
--------------------------------	-----

<i>KAYNAKÇA</i>	275
-----------------------	-----

<i>YAZAR BİYOGRAFİLERİ</i>	277
----------------------------------	-----

19. yüzyıl ortasında İzmir.

ÖNDEYİŞ:
TARİHİNİ ARAYAN ŞEHİR
MARIE-CARMEN SMYRNELIS

Smyrna şehrinin Antik Çağdan bu yana yaşadığı istisnai tarihi hâlâ hatırlayan var mıdır? Bu şehrin nerede bulunduğunu kaç kişi bilir? Günümüzde burayı belirtmek için Fransızca'da hangi adın kullanıldığını bilen var mıdır?

Çoğu kişinin gözünde Smyrna, yarı saydam ve az şekerli, altın sarısı renkte bir tür kuru üzümle eş anlamlıdır. Bunlar Smyrna'nın ünlü üzümleridir. Kimilerine ise Kutsal Kitap'ın Vahiy bölümünde adı anılan Asya'daki yedi kiliseden birini ya da Doğu Akdeniz'deki bir limanı hatırlatmaktadır. Ancak Smyrna'nın üçüncü bin yıldan beri iskân gören dünyanın en eski şehirlerinden biri olduğunu; on iki İyon sitesinden oluşan güçlü konfederasyonun parçası olduğunu; özellikle Romalıların pek ihtimam gösterdiği dönemde (esasen 1. ve 2. yüzyıllarda) görkemli bir yükseliş yaşadığını; Bizans İmparatorluğu'nun başşehrinden sonra ikinci şehri olarak kabul edildiğini; ardından, elden ele geçerek (Rodos şövalyeleriyle Cenovalılardan Selçuklulara, onlardan Timurlenk'e) sonunda 1425 yılında Osmanlı İmparatorluğu'na bağlandığını bilen pek az kişi vardır.

Tarihçi-coğrafyacı Yunan Strabon gibi, Antik dönem yazarları da Smyrna'yı övmüştür. Strabon'a göre, "dünyanın en güzel şehri"dir.¹ Hatip Aelius Aristides ise MS 178'de Smyrna'yı yerle bir eden korkunç depremi Marcus Aurelius'a anlatırken, burayı "Asya'nın neşesi ve imparatorluğunuzun süsü", "güzelliği dillere destan ve emsal oluşturan şehir"² diye niteler. 19. yüzyılda bir Doğu gezisi sırasında, birkaç günlüğüne burada konaklamış olan tanınmış ya da bilinmeyen Fransız seyyahlar için de böyledir: Akademisyen ve mebus J. Michaud'ya göre Smyrna "Doğu'nun çiçeği"dir.³ Gazeteci Gaston Deschamps'a göre yüzyıl sonunda "Doğu'nun limanlarının en güzeli"dir.⁴ 19. yüzyılda Smyrna'dan geçen başka birçok Batılı seyyah da Antik yazarların kullandıkları terimleri tekrarlamakta tereddüt etmezler: Onların gözünde Smyrna daima "İyonya'nın tacı" ya da "Asya'nın süsü" olarak kalmıştır.

Smyrna'nın her zaman gururlu bir hali olduğu doğrudur. Strabon döneminde, "genellikle düz bir hat üzerinde giden, hepsi de taş döşeli sokaklarıyla, dikdörtgen şeklinde, iki katlı muhteşem revaklarıyla istisnai bir şehir planına sahiptir."⁵ Onlarca yıl sonra Aelius Aristides şunu yazmıştır: "Şehrin orta yerinde ve uçlarındaki çeşit çeşit gezinti yerleri, birbirlerine tercih edilme şerefi için yarışır. Her evde çeşme vardır, hem de ihtiyaç fazlası. Sokaklar öyle geniştir ki pazar sanırsınız, güneşin her yeri aydınlatmasına imkân tanımak için birbirlerini keserler."⁶

1 Strabon, *Géographie*, XIV, 1, 37.

2 Aelius Aristide, *Oraison*, XIX, 1-3, akt. Antoine Galland, *Le Voyage à Smyrne. Un manuscrit d'Antoine Galland (1678)*, Paris, Chandeigne, 2000, s. 79.

3 Joseph Michaud, *Correspondance d'Orient*, Paris, Ducollet, 1833-1835, c. III, mektup 50, 20 Haziran 1830.

4 Gaston Deschamps, *Sur les routes d'Asie*, Paris, Armand Colin, 1894, s. 115-116.

5 Strabon, *a.g.e.*

6 Aelius Aristide, *a.g.e.*, XVII, 8-12, akt. Antoine Galland, *a.g.e.*, s. 84.